بسم الله الرّحمن الرّحيم

دانشگاه علوم پزشکی شیراز
گروه اخلاق پزشکی

قواعد کاربردی فقه در علوم پزشکی

وبینار اخلاق پزشکی-استان گلستان-دیماه ۱۴۰۰

دکترحسین محمودیان
معاون پژوهشی گروه اخلاق پزشکی و فلسفه سلامت
دانشگاه علوم پزشکی شیراز

پیش درآمد

نظامی گنجوی در پندنامه ای به فرزندش:

پیغمبر گفت علم علمان
در ناف دو علم بوی طیب است
میباش فقیه طاعت اندوز
می باش طبیب عیسوی هش
گر هر دو شوی بلند گردی

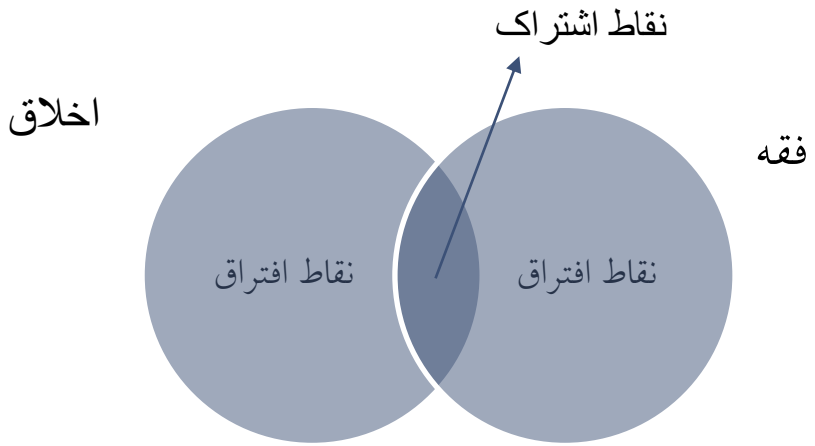
علم الابدان وعلم الادیان
وآن هر دو فقیه یا طبیب است
اما نه فقیه حیلت آموز
اما نه طبیب آدمی کش
پیش همه ارجمند گردی

پیش درآمد

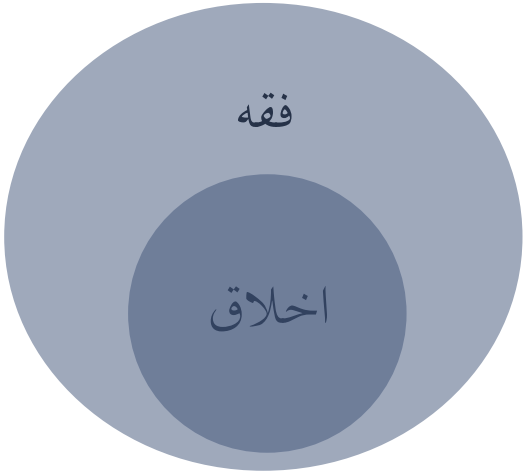
- فقه پزشکی چیست ؟
- فقه عمومی چیست؟
- فقه کاربردی چیست؟

رابطه فقه با اخلاق چگونه است؟

عموم و خصوص من وجه

عموم و خصوص مطلق از نسب اربعه منطق

موضوع علم فقه

موضوع علم فقه اعمال مکلفین از نظر جواز و عدم جواز شرعی است، اما موضوع علم اخلاق اعمال انسان هاست از آن جهت که عقل آن ها زشت یا زیبا میداند.

دکتر سید مصطفی محقق داماد
فقه پزشکی

رابطه فقه با حقوق

قوانین حقوقی، مدنی و کیفری بر اساس فقه شیعی تدوین و تنظیم گردیده است.

منابع کاربردی در فقه پزشکی

- الف) قرآن کریم
- ب) سنت (احادیث)
- ج)عقل
- د) اجماع

عقل

- الف) دلیل عقلی
- ب) سیره یا بناء عقلی
- ج)عرف

استدلال عقلی

- ✓ قیاس منطقی
- ✓ قیاس اولویت
- ✓ قیاس منصوص العله

ب) استقراء

ج) تمثیل منطقی

اصول عملی

- ✓ فقدان نص
- ✓ اجماع نص
- ✓ تعارض نص

الف) برائت
ب) احتیاط
ج) استصحاب
د) تخییر

منابع قواعد فقه پزشکی

۱- الفقه و مسائل الطبیه

(مرحوم آیت الله محمد آصف المحسنی)

۲- فقه پزشکی

(دکتر سید مصطفی محقق داماد)

۳- القواعد و الفوائد

(شهید اول: محمد بن مکی العاملی)

٤- قواعد الاحکام

(علامه حلی)

٥- قواعد فقه

(الف: محقق داماد ب: محمود شهابی ج: ابوالحسن محمدی د: حبیب الله طاهری)

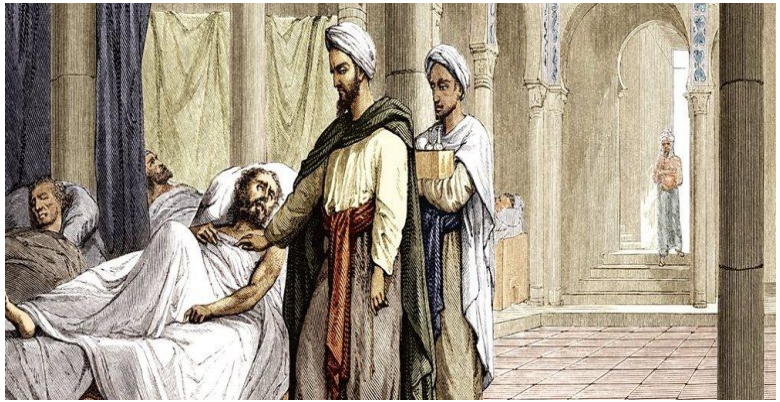
٦- القواعد الفقهه

(الف:آیت الله مکارم شیرازی ب: مرحوم آیت الله فاضل لنکرانی ج: میرزاحسن بجنوردی د: سید محمد کاظم مصطفوی)

قواعد کاربردی در فقه پزشکی

الف: قواعد ایجاد مسئولیت

- ✓ ایجاد ضمان
- ✓ ضمان
- ✓ قراردادی
- ✓ قهری

قواعد ضمان ید

غصب:

- ✓ علی الید ما اخذت حتی تودیه – پیامبر (ص)
- ✓ مانند خروج تجهیزات بیمارستان مثل ویلچر یا دستگاه اکسیمتر توسط بیمار یا همراه بیمار

قاعده احترام

- ✓ حرمه مال المسلم کحرمه دمه
- ✓ لایحل مال امرئه الا عن طیب نفسه
- ✓ مانند استفاده از تجهیزات و وسائل پزشکی دیگران بدون اجازه مثل گوشی پزشکی، تجهیزات اپتومتریست

قاعده نفی ضرر

- ✓ لاضرر و لاضرار فی الاسلام- پیامبر اکرم (ص)
- ✓ مانند جواز فسخ نکاح در صورت آشکاری بعضی از عیوب و بیماری های مرد و زن همچون جنون ، جذام، ناتوانی جنسی مردان، قطع یا نداشتن آلت تناسلی، نابینایی

قاعده غرر

- ✓ المغرور یرجع الی من غره – پیامبر اکرم(ص)
- ✓ مثل انجام مداخله ای عمل جراحی که اندیکاسیون قابل قبولی نداشته باشد.
- ✓ یا عمل های زیبایی دروغین یا داروهای قلابی و مضر و غیر موثر
- ✓ یا ترغیب به عمل زایمان سزارین در مقابل زایمان طبیعی

قاعده اجرت بر واجبات

- ✓ مثل دریافت دستمزد از سوی درمانگر در قبال خدمات درمانی و بهداشتی

قاعده عقد

- ✓ اوفوا بالعقود – مائده آیه۱
- ✓ المومنون عند شروطهم
- ✓ العقود تابعه القصود
- ✓ مثل درمان ناباروری زوجین در مراکز مربوطه
- ✓ یا انجام کاشت دندان

قاعده نفی حرج

- ✓ ماجعل علیکم فی الدین من حرج- سوره حج آیه ۷۸
- ✓ مثل عدم تکلیف بیماران به روزه گرفتن
- ✓ یا نماز ایستاده

قاعده عدم ایجاد مسوولیت

- ✓ قاعده احسان
- ✓ ما علی المحسنین من سبیل – توبه آیه۹۱
- ✓ اقدام عامل درمانی در شکسته شدن استخوان قفسه سینه در CPR
- ✓ یا پاره کردن لباس بیمار اورژانسی

سایر قواعد

قاعده استیمان

الامین لایضمن

قاعده قبح عقاب بلابیان

قاعده اضطرار

۱- کل حرام مضطر الیه ، فهو حلال

۲- فمن اضطر غیرباغ و لاعاد فلا اثم علیه

مثل مراجعه به پزشک غیر همجنس

یا مصرف مواد نوشیدنی و غیر نوشیدنی حرام

با سپاس فراوان
از
حسن توجه شما

